

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Інститут суспільства

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Вченою радою Університету

Протокол № 4 від 28.04.2016

Вчений секретар

Л.В. Анісімова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Вченою радою Інституту суспільства

Протокол № 8 від 20.04.2016 р.

Вчений секретар

О.В. Акіліна

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПРАНТУРИ**

**НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ
ГАЛУЗІ ЗНАТЬ 03 ГУМАНІТАРНІ НАУКИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 031 РЕЛІГІЗНАВСТВО**

«УХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри філософії

Протокол № 11 від 1 квітня 2016 р.
Завідувач кафедри О.С. Александрова

Київ – 2016

ББК 87.6я73

Укладачі: д філос. н., проф. О.С. Александрова;
д філос. н., проф. Шепетяк О. М.;
к. філос. н., Р.В. Мартич.

Рецензенти:

М.Г. Тур – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка;

Н.Д. Ковальчук – доктор філософських наук, доцент, професор кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка.

Релігієзнавство: Програма вступного іспиту в аспірантуру зі спеціальності 09.00.11 / Укл. О.С. Александрова, О. М. Шепетяк, Р.В. Мартич. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. – 20 с.

У змісті програми вступного іспиту в аспірантуру зі спеціальності 09.00.11 «Релігієзнавство» відображено вимоги, що ставляться до об'єму необхідних знань із курсу, а також надана рекомендована основна і додаткова література, необхідна для опрацювання під час підготовки до іспиту.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
I. Зміст навчальної дисципліни.....	6
II. Рекомендована література.....	9
III. Питання для підготовки й складання вступного іспиту зі спеціальності 09.00.11 «Релігієзнавство».....	17
IV. Критерії оцінювання знань з курсу.....	19

ВСТУП

Програма складена кафедрою філософії Інституту суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка з урахуванням вимог щодо об'єму професійних знань, які мають продемонструвати ті, хто бажають вступити в аспірантуру зі спеціальності 09.00.11 «Релігієзнавство».

Мета іспиту – встановити глибину необхідних знань претендента зі спеціальності та рівень його підготовки до самостійної науково-дослідної роботи.

Під час вступного іспиту претендент має продемонструвати чітке розуміння основного **завдання** релігієзнавства, яке полягає в науковому аналізі феномена релігії, визначенні сутності релігії, дослідженні розвитку та прогнозуванні інституційних процесів у міжконфесійних та державно-церковних відносинах, а також **мети наукових досліджень** зі спеціальності «Релігієзнавство» – історіософська інтерпретація процесів у релігійно-церковному комплексі, дослідження тенденцій розвитку сучасних релігійних і міжконфесійних процесів.

Претендентові необхідно вміти виокремлювати такі основні аспекти вивчення релігієзнавчої проблематики й відповідно релігієзнавчого знання, як філософія релігії, етнологія релігії, історія релігії, а також вступати в наукову дискусію щодо специфіки релігії як самостійного аспекту вивчення і складової частини релігієзнавства. В галузі етнології релігії необхідно показати вміння оперувати такими питаннями, як сутність і тенденції сучасної релігійності людства. Студенти повинні знати сучасний стан морально-етичної думки в Україні та релігії в українському контексті. В галузі філософії релігії потрібно уміти виокремити закономірності та зміни в розвитку і функціонуванні релігії. В галузі історії релігії необхідно уміти прослідкувати генезу та еволюцію ранніх вірувань і культів народів світу. Знати основні положення теорії релігії; особливості сприйняття та розуміння найбільш репрезентативних релігійних традицій, акцентуючи при цьому на виявленні їх віроповчального, культового та інституціонального компонентів.

Також претендентові на вступ в аспірантуру зі спеціальності 09.00.11 «Релігієзнавство» необхідно детально володіти питаннями, що висвітлюють суть філософії релігії як філософської дисципліни.

I. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Релігієзнавство як наукова галузь і навчальна дисципліна.

Типологія релігій

Поняття релігії, етнорелігії, Бога. Проблеми походження релігії, їх різноманітність і ранні форми вірувань. Фольклорно-етнографічні джерела про Бога та морально-етичні норми життя етносу. Предмет і завдання курсу релігієзнавства. Релігієзнавство і богослов'я. Світська сутність релігієзнавства як навчальної дисципліни.

Типологія релігій. Проблеми класифікації та типологізації релігій. Методологія та термінологія сучасного релігієзнавства. Первісні, етнічні, національні та світові релігії. Опозиційність локальних та глобальних релігій і культів.

Анімізм, фетишизм, тотемізм як ранні форми релігійних уявлень. Наявність анімізму, тотемізму та фетишизму в сучасних світових релігіях. Політеїстичні та монотеїстичні релігії. Генотеїзм і його наукове осмислення в українській теософії та філософії. «Вищість» та «нижчість» релігій як засадничий принцип атеїстичних класифікацій релігій.

Історичні аспекти еволюції етнорелігій. Проблеми співіснування етнічних і світових релігій. Періодизація та закономірності розвитку автохтонної релігії на території України. Геокультурне середовище й етнічний характер та їх вплив на формування етнорелігій. Джерельна база і сучасні наукові дослідження в галузі релігієзнавства.

Тема 2. Етнологія релігій: історико-географічний огляд

Етнологія релігій як наукова галузь. Духовно-культурний феномен ведійської релігії. Ведійська міфологія як джерело компаративного вивчення етнічних релігій індоєвропейських народів. Три періоди розвитку етнорелігії Індії: ведизм, брахманізм та індуїзм. Вірування індоіранських племен. Пантеон Ведійської релігії – багатство образного мислення давніх арійців. Перехід від ведизму до брахманізму (X–VI ст. до н. ч.). Вчення про “карму” та “переселення душ”. Основні філософські вчення Стародавньої Індії: веданта, санкхья, йога. Особливості еволюції індуїзму як сукупності різних напрямків: вішнуїзм, шіваїзм, сикхізм, крішнаїзм. Джайнізм як відхід від природної етнорелігії Індії.

Синтоїзм – етнічна релігія Японії. Вчення про Каму як сукупне уявлення про Богів. Порівняння японської Ками з ведійською Ритою та слов'янською Правою. Священні тексти синтоїстів Кодзакі (Хроніка давності) та Ніхонгі (Японські хроніки). Культ Пращурів-духів. Природний цикл синтоїстських свят та його сонячна символіка. Патріотичність японської етнічної релігії: культ мікадо-

імператора. Безсмертя душі в синтоїзмі. Сучасний стан синтоїзму і його паралельне співіснування з буддизмом.

Еллінізм як етнорелігія Греції, римська та іранська релігії. Архаїчний (матріархальний) період виникнення й розвитку елліністичної міфології. “Теогонія” Гесіода (VII ст. до н. ч.), міфोगрафи Александрійської школи (II – III ст. до н. е.). Класична грецька міфологія, Олімпійські Боги, герої, походження людей. Культурні і таїнства давньогрецької релігії. Орфічні гімни та містерії.

Формування релігії Риму на основі місцевих культів греків та інших підкорених народів. Мітраїзм – етнічна релігія Ірану (I ст. до н. ч.). Поширення культу Мітри в Малій Азії та Римській імперії, його вплив на формування християнства. Сучасне відродження елліністичної етнічної релігії в Греції.

Праїндоевропейські витоки слов'янської релігійності. Міфологема божественного походження етносу і взаємозв'язок людини з Богом-Природою. Міфи і легенди про Рода і Рожаниць, Сварога і Сварожичів та їхня священна роль у слов'янській етнорелігії. Уявлення про культурного героя як релігійно-містичний символ.

Класифікація релігій за територіально-географічним принципом. Родовідні міфи про Божественне походження різних народів: Один, Дажбог, Яхве та ін.

Тема 3. Космо-етичні концепції етнічних релігій та їх духовний зміст

Філософія єдності й боротьби протилежностей як витокова основа світоглядної системи людства. Дуалізм та його архетиповість в етнорелігійному світогляді. Багатопроявність Всесвіту як основа етнорелігійного світогляду (політеїзм). Іманентність Бога (Богів, розлитих у Всесвіті). Триєдність світу (язичницька Трійця) та її гносеологічний зміст. Вчення про Триглава (триєдність) як часово-просторовий вимір Всесвіту.

Найдавніші уявлення про Всесвіт та календар. Сакралізація астрономічних знань та відображення їх в обрядовості. Обоження сил природи, славлення радості життя, вшанування культу предків. Містерія сотворення Всесвіту у грецькій, римській, індійській етнорелігіях та в колядницьких обрядах українців. Літочислення та найдавніші релігійно-обрядові календарі на території України. Сонячні фази та пов'язані з ними магія початку, родючості, хлібна магія, словесна та музична (ритмічна) магія. Тиждень як календарна одиниця, його зв'язок з психофізичними ритмами людського організму та астрономічною зміною фаз Місяця. Яйце-райце як космогонічний символ і обрядові святощі (писанка). Роль етнічного сонячно-місячного календаря як етнозберігаючого чинника.

Циклічність як основа просторово-часових детермінант. Вічність життя і вчення про переселення душ. Метафізика жертвності в різних етнорелігіях. Екологічність світогляду давніх русичів та його відображення в культурах і таїнствах. Аполонівське та Діонісійське начала в давніх релігіях. Священний героїзм і його морально-етичне значення в слов'янському язичництві.

Тема 4. Ентропія природних релігій: монотеїстичні реформи

Зороастризм – перша спроба монотеїзму в Ірані. Спітама Зороастр як реформатор арійської релігії та засновник монотеїстичної релігії Агурамазди. Вплив юдаїзму на формування поглядів Зороастра. «Священні війни» зороастрійців та навернення Персії до монотеїзму. Дуалізм у зороастризмі. Боротьба зороастризму з насильницькою ісламізацією.

Конфуціанство як локальна релігія Китаю. Китайський анімізм та етична система Конфуція. Вчення про «сяо», культ предків, культ родини, свобода вибору, добродієність та ін. Історична доля конфуціанства.

Буддизм як віровчення і світова релігія. Передумови виникнення буддизму – найстарішої світової релігії. Засновник буддизму (біографічні відомості). Основні догмати буддизму: «чотири істини», заповіді добродієної поведінки, вчення про «нірвану», школи та напрямки буддизму.

Юдаїзм як етнічна релігія Ізраїлю. Західно-семітська міфологія (політеїзм) як джерело формування юдейського монотеїзму. Історизація релігійного вчення юдаїзму. «Богообраність» – засаднича особливість віровчення юдеїв. Ставлення юдаїзму до релігій інших народів – релігія подвійної моралі. Тора і Талмуд як святе письмо юдаїзму. Віровчення юдаїзму, звичаї та традиції єврейської общини. Юдейські громади на території України.

Синхронність релігійної реформації в світі. Ентропія культу життя: закономірність процесу, штучні цивілізації, перемога механізму над організмом.

Тема 5. Світові релігії та кодифікація їхнього «святого письма»

Синхронна поява монотеїстичних реформ Будди, Зороастра, Мойсея в середині VI ст. до н.е. Світові релігії: буддизм, християнство, іслам та їхні святі книги: Трипітака, Біблія, Коран – догматизація вчення «книжного», пріоритет «писання» перед природою. Біблія: юдейське походження Старого Заповіту як частини віровчення християн; Новий Заповіт та його автори. Основні догмати християнства: десять заповідей, вчення про святу Трійцю (відсутність його в Біблії), «спасіння», Страшний суд, «любов до ближнього» та ін. «Нагорна проповідь Ісуса Христа» як основна концепція морально-етичного канону християнства.

Християнство – друга релігія аскетичного (неприродного) типу. Історія постановня християнства та його поширення у світі. Три основні напрямки християнства: ортодокс, католицтво, протестантизм та новітні християнські рухи.

Місіонерство та його справжня політична сутність. Ставлення християнства до науки. Інквізиція, масовий психоз, релігійний фанатизм, «релігійні епідемії» – породження християнства. Сатанізм – як дзеркальний відбиток християнства.

Виникнення ісламу – третьої світової неприродної релігії. Подвійні стандарти віровчення. Тоталітарність, фундаменталізм. Коран. Спільні глобальні риси світових релігій.

Тема 6. Осмислення духовної спадщини світових релігій та сучасний етнорелігійний ренесанс

Переосмислення ролі світових релігій в житті європейських народів (Ф. Ніцше, Ю. Евола, Я. Стахнюк, Г. Фай, П. Віаль, П. Кребс, А. де Бенуа, В. Істархов). Порівняльно-релігієзнавчий аналіз етнічних і світових релігій. Циклічність і лінійність розвитку суспільства – дві протилежні концепції етнічних і світових релігій. Політеїзм, генотеїзм, монотеїзм, як послідовно змінні релігійні концепції в циклічній схемі розвитку. Організм і механізм як бінарні опозиції в суспільстві, культурі, релігії. Природність етнічних культів і штучний аскетизм світових релігій.

Пошук альтернативних духовних систем, притаманних суспільству як етнічному організму. Предтечі переосмислення духовної спадщини слов'ян: «Задруга» в Польщі, Ян Стахнюк, «Руська Трійця» в Західній Україні, газета «Дажбог» у Львові, Орден Лицарів Бога Сонця в Україні та в діаспорі. Постать В. Шаяна та його наукова спадщина в українській філософії та теології.

Сучасна українська етнорелігія в європейському та світовому контексті. Рідна Віра як традиційна слов'яно-руська релігія. Рунвіра – авторська спроба створення монотеїстичної національної релігії (неорелігія). Порівняння природної етнічної релігії (українського язичництва) і неорелігії Рунвіри. Штучність світових та неорелігійних систем – їх створення окремими авторами (пророками, учителями).

Міжконфесійні відносини світових та етнічних релігій. Світовий Конгрес Етнічних релігій 1998 р. (World Congress of Ethnic Religions – WCER) та його діяльність.

Прогноз і перспективи розвитку етнорелігій (Ю. Евола, С. Лоренцоні). Консерватизм та Традиціоналізм як ідеологія європейських та вітчизняних «правих».

II. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Академічне релігієзнавство / За наук. ред. професора *А. Колодного*. – К., 2000. – 864 с.
2. *Аляєв Г. Є.* Релігієзнавство [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Г. Є. Аляєв та ін. ; за заг. ред. проф. Г. Є. Аляєва]. - Полтава : АСМІ, 2012. - 285 с.
3. *Бублик С. А.* Релігієзнавство: Навч. посібник / За ред. С. А. Бублика. – К., 1998. – 496 с.
4. Иллюстрированная история религий. Классическое справочное издание. – Авт.-сост. Д.П.Шантепи де ля Соссей. – М.: ЭКСМО, 2008. – Религии мира. – 592 с., илл.
5. Ислам. Энциклопедический словарь. –М.: Наука, 1991.
6. Історія релігії в Україні. Навчальний посібник. За ред. проф. *А.М. Колодного* і *П.Л. Яроцького*. – К.: Знання, 1999. – 736 с.
7. *Лозко Г.* Етнологія України: Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект. – К.: АртЕК, 2001. – 304 с., іл.
8. *Лубський В. І.* Релігієзнавство: Підручник. – К.: Вілбор, 1997. – 480 с.
9. *Лубський В. І., Предко О. І.* Психологія релігії: Підручник і хрестоматія. Ч. 1. – Київ “Центр учбової літератури”, 2004. – 208 с.
10. *Мозговий, Іван Павлович.* Еволюція християнства (III - I пол. VI ст. н. е.): античні писемні джерела [Текст] : навч. посіб. для самост. роботи з поглибл. вивч. дисциплін "Релігієзнавство", "Філософія", "Правознавство" / Іван Мозговий ; Держ. ВНЗ "Укр. акад. банк. справи Нац. банку України"
11. *Прибутько, Петро Степанович.* Релігієзнавство [Текст] : посіб. для підгот. до іспитів / П. С. Прибутько. - 4-те вид., стер. - Київ : Паливода А. В. [вид.], 2013. - 157 с.
12. Ригведа. Мандалы I – IV. – Издание подготовила *Т. Я Елизаренкова*. – М., 1989; Мандалы V – VIII, 1999; Мандалы IX – X, М., 1999.
13. *Рижкова С.А.* Типологія релігій. – К.: Кондор, 2005. – 446 с.
14. *Українка Л.* Стародавня історія східних народів. – Луцьк, 2008.
15. *Шевченко В.М.* Словник-довідник з релігієзнавства.– К.: Наукова думка, 2004.
16. *Элиаде М.* Священные тексты народов мира. – 1998. – 624 с.
17. *Яроцький, Петро Лаврентійович.* Релігієзнавство (Сучасні релігійні процеси у світі й Україні) [Текст] : підручник / П. Л. Яроцький ; Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України, Від-ня релігієзнавства. - К. : Кондор, 2013. - 439 с.

Додаткова

1. *Авдеев В.* Преодоление христианства. – М., 1995.
2. *Аничков Е.* Язычество и древняя Русь. – СПб., 1914.
3. Атхарваведа. Избранное / Перевод, комментарий и вступительная статья Т. Я. Елизаренковой. – М., 1976. – 406 с.
4. *Афанасьев А.* Поэтические воззрения славян на природу: В трех томах. – М., 1994.
5. *Байда Д., Любимова Е.* Почем опиум для народа, или Что такое библейская «божья благодать». – Харьков: Див, 2008.
6. *Бейджен М., Ли Р.* Инквизиция / Святая инквизиция: хранители веры или палачи прогресса. – М.: Эксмо, 2003. – 352 с., илл.
7. *Бенуа А. Де.* Как можно быть язычником. – М.: Русская правда, 2004. – 240 с.
8. *Богданович А.* Пережитки древнего миросозерцания у белоруссов. Этнографический очерк. – Гродно, 1895 (перевидання: Мінск, 2009).
9. *Богород А.* Ідеологічна боротьба навколо писанки // Сварог. – 1996. – № 4.
10. *Богород А.* Піст для “оглашених” // Антологія християнства. Хрестоматія з релігієзнавства та культурології. Серія: «Пам’ятки релігійної думки України-Русі» / За загальною ред. докт. філос. наук *Лозко Галини Сергіївни* (Збір і впорядкування джерел і матеріалів: д. філос. наук *Г.С. Лозко*, к. філол. наук *І.В. Борисюк*, етнолог *А.В. Богород*). – К.: КМПУ ім. Б. Грінченка, 2009. – С.254–260.
11. *Брайчевський М.* Утверждение христианства на Руси. – К., 1989.
12. *Вишньовський І.* Вибрані твори. – К.: Радянський письменник, 1972.
13. *Войтович В.* Генеалогія Богів давньої України. – Рівне, 2007. – 556 с.
14. *Гаврилов Д. А., Наговицын А. Е.* Боги славян: язычество, традиция. – М., 2002.
15. *Геродот.* Історії в дев’яти книгах. – К., 1993. – 576 с.
16. *Головацький Я. Ф.* Виклади давньослов’янських легенд або мітологія. – К.: Довіра, 1991. – 96 с.
17. *Грушевський М.* З історії релігійної думки на Україні. – К., 1992.
18. *Грушевський М.* Історія української літератури: В 6 томах. – К., 1993. – Т. 1.
19. *Гудзь-Марков А. В.* Пантеоны Богов индоевропейцев и прапантеон. – М., 2001. – 208 с.
20. *Гуменна Д.* Минуле пливе у прийдешнє // Слов’янське віче. – 1998. – № 1. – С. 8 – 78.
21. *Гусева Н. Р.* Об арийстве мнимом и реальном // Наследие предков. – 1997. – № 4.
22. *Густинський літопис* // Збірник козацьких літописів. – К.: Дніпро, 2005. – С.8–191.

23. *Доброслав*. Язычество как волшебство. – М.: Издательский центр “Слава!”, 2005. – 304 с.
24. *Доброслав*. Мать-Земля. – М.: Издательский центр “Слава”, 2005. – 240 с.
25. *Донини А.* У истоков христианства. – М., 1989.
26. *Дулуман Є.К.* Релігія як соціально-історичний феномен. – К.: Наукова думка, 1974. – 263 с.
27. *Дюркгайм Е.* Первісні форми релігійного життя. Тотемна система в Австралії. – К., 2002.
28. *Зелинский Ф. Ф.* Эллинская религия. – Минск, 2003. – 330 с.
29. *Знойко О.* Міфи Київської землі та події стародавні. – К., 1989.
30. *Іванченко М.* Дивосвіт прадавніх слов’ян. – К., 1991.
31. *Іларіон* митрополит. Дохристиянські вірування українського народу. – К., 1992.
32. *Істархов В.* Удар русских Богов. – М., 1999. – 408 с.
33. *Істархов В.* Что такое время, пространство, материя // Атеней. – 2004. – № 5. – С. 66–80.
34. *Істархов В. А.* Что такое “Мертвая вода”? – М., 2005. – 112 с.
35. *Кампанелли П.* Возвращение языческих традиций. – М., 2000.
36. *Климишин И. А.* Календарь и хронология. – М.: Наука, 1985. – 320 с.
37. *Колодний А.* РУНвіра (Рідна Українська Національна Віра). – К., 2002. – 64 с.
38. *Колодний А.* Практичне релігієзнавство [Текст] : кол. моногр. / [М. Бабій та ін.] ; за ред. проф. А. Колодного і Л. Филипович ; Нац. акад. наук України, Від-ня релігієзнавства Ін-ту філос. ім. Г. С. Сковороди. - К. : Українська конфедерація журналістів : Українська асоціація релігієзнавців, 2012. - 314 с.
39. *Костомаров Н.* Славянская мифология. Выбранные работы по фольклористике и литературоведению. – К., 1994. – 384 с.
40. *Лебедева, Наталія Геннадіївна.* Релігієзнавство [Текст] : навч. посібник / Н. Г. Лебедева [и др.] ; Донбаський держ. технічний ун-т. - Алчевськ : ДонДТУ, 2008. - 293 с
41. *Літопис Руський.* За Іпатським списком переклав *Л. Махновець*. – К., 1989.
42. *Лубський, Володимир Іонович.* Релігієзнавство [Текст] : підручник / В. І. Лубський [и др.]. - 2-ге вид., доп. - К. : Академвидав, 2008. - 464 с. - (Серія "Альма-матер"). - Бібліогр.: в кінці розділів
43. *Матвеева Н., Голобородько А.* Святі і свята України. Календар церковних свят і народних традицій. Словник-довідник. – К.: Український центр духовної культури, 1995. – 240 с.
44. *Маш А. Г.* Сокровища Ретры. – М., 2006.
45. *Миролубов Ю.* Ригведа и язычество. – Мюнхен, 1981 (або: перевидання в Україні. – К.: «Кит», 2009).

46. Мосенкіс, Юрій. Трипільська міфологія [Текст] : короткий словник термінів / Ю. Мосенкіс. - К. : [б.в.], 2003. - 74 с.: рис. - ("Трипільська культура- українська мова" : науково-навчальна енциклопедична серія ; вип. 1) Наливайко С. Індоевропейські таємниці України. – К.: Просвіта, 2004. – 448 с.
47. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. – К.: Обереги, 2003. – 144 с.
48. Огієнко І. І. Українська церква. – К., 1993. – 284 с.
49. Оріон Я. Бог і релігія. – Гамільтон, Канада, 1984. – 408 с.
50. Орфей. Языческие таинства. Мистерии восхождения. – М., 2001. – 421 с.
51. Павленко Ю. Дохристиянські вірування давнього населення України. – К., 2000.
52. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. Географія релігій. – К., 1998.
53. Пандей Р. Б. Древнеиндийские Домашние обряды (обычаи) / Пер. с англ.. А. А. Вигасина. – М.: Высшая школа, 1990. – 319 с.
54. Пенник Н., Джонс П. История языческой Европы / Пер. с англ. – СПб., 2000.
55. Петрик В.М., Сьомін С.В. та ін., Нетрадиційні релігійні та містичні культури України. Навчальний посібник. – К.: Росава, 2003.
56. Писаренко Ю. Г. Велес-Волос в язичницькому світогляді давньої Русі. – К., 1997. – 240 с.
57. Платонов О. А., Райзеггер Г. Почему погибнет Америка. Взгляд с Востока и Запада. – М.: Изд-во Эксмо, изд-во Алгоритм, 2005. – 448 с.
58. Поснов М.Э. История христианской церкви (до разделения церквей – 1054 г.). – Брюссель, 1964 (перевидання: К.: Полиграфкнига, 1991).
59. Прокл. Первоосновы теологии. – М., 1993. – 319 с.
60. Прокопій Кесарійський. Война с готами. – М., 1950.
61. Релігієзнавчий словник / За ред. професорів А. Колодного і Б. Лобовика. – К., 1996. – 392 с.
62. Рыбаков Б. Язычество древней Руси. – М., 1988. – 784 с.
63. Рыбаков Б. Язычество древних славян. – М., 1994. – 608 с.
64. Сидоренко О. П. Релігієзнавство [Текст] : підручник / О. П. Сидоренко [та ін.] ; ред. О. П. Сидоренко. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К. : Знання, 2008. - 470 с. - (Серія "Вища освіта ХХІ століття")
65. Сварог. Релігійно-історичний та науково-пізнавальний часопис Об'єднання Рідновірів України. – 1995 – 2008. – № № 1 – 21 (CD-диск).
66. Серрано М. Золотая раса; Ницше и Вечное Возвращение // Атений. – 2001, № 1.
67. Стурлусон С. Старшая Эдда. – М., Л., 1963.
68. Стурлусон С. Младшая Эдда. – Л., 1970.
69. Тайлор Э. Б. Первобытная культура. – М., 1989.

70. *Токарев С. А.* Ранние формы религии. – М., 1990. – 622 с.
71. *Толочко П., Боровський Я.* Язичницьке капище в городі Володимира // Археологія Києва: Дослідження і матеріали. – К., 1979.
72. *Українка Леся.* Стародавня історія східних народів. – Кам'янець-Подільський, 2008. – 264 с.
73. Українські замовляння. Упорядкування *М. Москаленка*, – К., 1993.
74. *Уманський О.* Золота пектораль. Пошук таємного змісту // Індоевропа.– Такі справи, 1996–1997. – Книга 1–2. – С. 40–48.
75. *Фай Г.* Язичництво – це майбутнє світу. Інтерв'ю бельгійському журналу „Антеїос” № 16, 2001 р. // Сварог. – 2004. – № 17– 18.
76. *Фай Г.* За что мы сражаемся? Идеологический словарь. – М.: Атенеї, 2007.
77. *Фаминцын А.* Божества древних славян. – СПб., 1995. – 364 с.
78. *Фрезер Д.* Золотая ветвь. – М., 1980.
79. *Черкасов И.* Родолубие. – М., 1999. – 120 с.
80. *Чмыхов Н.* Истоки язычества Руси. – К., 1990.
81. *Шаян В.* Біблія як ідеологія. Студія із ділянки порівняльного релігієзнавства. – Лондон: Ордєн, 1970. – 30 с.; (або: *Шаян В.* Біблія як ідеологія // Антологія християнства. Хрестоматія з релігієзнавства та культурології. Серія: «Пам'ятки релігійної думки України-Руси» / За загальною ред. докт. філос. наук *Лозко Галини Сергіївни* (Збір і впорядкування джерел і матеріалів: д. філос. наук *Г.С. Лозко*, к. філол. наук *І.В. Борисюк*, етнолог *А.В. Богород*). – К.: КМПУ ім. Б. Грінченка, 2009. – С. 199– 227; або: Сварог, 2004, № 15– 16. – С. 58– 66).
82. Черній, Анатолій Михайлович. Релігієзнавство [Текст] : підруч. / А. М. Черній. - 2-ге вид., доп. - К. : Академвидав, 2008. - 400 с
83. *Шаян В.* Віра Предків Наших. – Гамільтон, Канада. – 1987. – 894 с.
84. *Шевчук В.* Мислене дерево. – К., 1989.
85. *Эвола Ю.* Языческий империализм. – М., 1994.

Сучасні етнорелігійні журнали зарубіжжя:

1. Barbaricum. (Польща).
2. Druvis. 1992 Vasara. Leidzia Baltu Tikejimo Bendruomene Romuva. – Vilnius, 1992. – 16 s. (Литва).
3. Druvis. 1996 Vasara. Leidinys apie senaja Lietuviu Tikyba. – Vilnius, 1996. – 26 s. (Литва).
4. Huginn und Muninn. – 1996. – № 7. (Німеччина).
5. Leshia Stragona. – 1997. – № 2; 1999. – № 4. (Польща).
6. Message. Du groupe druidique des gaules (ageto druidicas commenias celtogalatiion. – № 37. (Франція).

7. Message. Du groupe druidique des gaules (ageto druidicas commenias celtogalatiion. – № 56. (Франція).
8. Odala. – 2000. – № 6. (Польща).
9. Securius. – 2001. – № 4– 5. (Польща).
10. Sloven: Obcasnik obcine Perunov Kruh. – Traven 2003, cislo 2. – 8 s. (Словаччина).
11. The Oaks. The official publikation of The World Congress of Ethnic Religions. – 2000. – № 2; 2001. – № 3; 2003. – № 4. (Орган Світового Конгресу Етнічних релігій).
12. The Order. Religious and philosophical thought. – Nr. 3. – 1950. (Англія. Видання В.Шаяна).
13. Tryglaw. – 1992. – № 5. (Польща).
14. WCER News. World Congress of Ethnic Religions. – Newsletter № 1. – August 1999. (Орган Світового Конгресу Етнічних релігій).

Інтернетресурси:

www.ateney.ru
www.burzum.org
www.gegaruch.org
www.jankojaneff.narod.ru
www.kanatangra.wallst.ru
www.krugperuna.narod.ru
www.rodoved.info
www.rodnovery.ru
www.svarga.kiev.ua
www.svevlad.org.yu
www.wcer.org
www.white-traditions.nm.ru
www.portal.credo.ru

Монографії.

1. Лозко Г.С. Етнічні архетипи в поетичній спадщині Б.Д. Грінченка // «Мрії, вистраждані життям...». До 145-ї річниці з дня народження Б.Д.Грінченка. Колективна монографія (у двох част.). – К.: КМПУ ім. Б.Грінченка, 2009. – Част. II. – С. 56–69.

2. Практичне релігієзнавство [Текст] : колект. моногр. / за ред. проф. А. Колодного і Л. Филиповича ; Нац. акад. наук України, Від-ня релігієзнавства Ін-ту філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України. - К. : Українська конфедерація журналістів : Українська асоціація релігієзнавців, 2012. - 314 с.

Віросповідні тексти та першоджерела.

1. Авеста в русских переводах (1861 – 1996). – СПб.: Журнал «Нева» - РХГИ, 1997. – 480 с.
2. Американская социологическая мысль: Тексты. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – 496 с.
3. Антология источников по истории, культуре и религии Древней Греции. Учебное пособие. – СПб.: Алетейя, 2000. – 606 с.
4. Апокрифы древних христиан: исследование, тексты, комментарии. – М.: Мысль, 1989. – 336 с.
5. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. М., 1992.
6. Библия. Тора, Пророки, Писания и Новый Завет. Иерусалим, 1991.
7. Буддизм. Четыре благородные истины. – М.: ЭКСМО-Пресс; Харьков: Фолио, 2000. – 992 с.
8. Буддийская классика Древней Индии. Слово Будды и трактаты Нагарджуны./ Пер. с комм. В.Андросова. – М., 2008. – 512 с.
9. Вебер М. Избранное. Образ общества. – М.: Юрист, 1994. – 704 с.
10. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. – К.: Основи, 1994. – 261 с.
11. Велесова книга. К., 1995; К., 2008.
12. Ганцфрид С. Кицур Шульхан Арух. – М.: Издатель Л.Городецкий, 2006. – 592 с.
13. Голоси Стародавньої Індії: Антологія давньоіндійської літератури. – К., Дніпро, 1982. – 351 с.
14. Гомер. Илиада. Одиссея. – М.: АСТ: Пушкинская библиотека, 2003. – 862 с.
15. Дао дэ Цзин. Книга о пути и силе. – М.: «АСТ», 2005. – 239 с.
16. Джеймс У. Многообразие религиозного опыта. – СПб.: Андреев и сыновья, 1993. – 418 с.
17. Документы II Ватиканского собора. – М.: Паолине, 2004. – 710 с.
18. Дхаммапада./Пер. с пали /Введ. и комм. В.Н.Топорова. М.: Изд-во восточной литературы, 1960. – 160 с.
19. Дюркгейм Е. Первісні форми релігійного життя. – К.: Юніверс, 2002. – 423 с.
20. Евангелие от Иуды. По кодексу Чакоп. – М.: ЭКСМО, 2007. – 416 с.
21. Классики мирового религиоведения. Антология. – М.: Канон+, 1996. – 496 с.

22. Конфуцианское четверокнижие (Сы шу). – М.: Восточная литература РАН, 2004. – 431 с. (Серия: Китайский классический канон в русских переводах).
23. Коран. Пер. с араб. Г.С. Саблукова. Казань, 1907; репр. - М., Дом Бируни, 1990. – 1178 с.
24. Коран. Пер. с араб. акад. И.Ю. Крачковского. – М.: Раритет, 1990; СПб: СП ИКПА, 1990. – 512 с.
25. Коран. Перевод смыслов и комментарии Иман В.Пороховой. 10-е изд., доп. – М.: РИПОЛ классик, 2008. – 800 с.
26. Магический кристалл: Магия глазами ученых и чародеев: Сб. / Сост. и общ. ред. И.Т.Касавина. – М.: Республика, 1992. – 525 с.
27. Малиновский Б. Магия, наука и религия. –М.: «Рефл-бук», 1998. – 304 с.
28. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура. – М.: АСТ, Хранитель, 2006. – 880 с.
29. Мистика. Религия. Наука. Антология. – М.: Канон+, 1998. – 342 с.
30. Мифы Древней Индии. Бхагавадгита. – СПб.: Кристалл, 2000. – 511 с.
31. Мифы народов мира: Энциклопедия. В 2-х томах. Т.1:А-К / Гл.ред. С.А.Токарев. 2-е изд. – М.:Рос.энциклопедия,1997. – 671с:ил.
32. Мудрецы Поднебесной. Сборник. Симферополь: «Реноме», 1998. – 381 с.
33. Мюллер М. Введение в науку о религии. – М.: Книжный дом «Университет»: Высшая школа, 2002. – 264 с.
34. Ніцше Ф. Так казав Заратустра; Жадання влади / Пер. з німецької А. Онишка, П. Таращука. – К.: Основи, Дніпро, 1993. – 415 с.
- 35.Новозаветные апокрифы. – СПб.: Амфора, 2001. – 422 с.
36. Основні документи Берестейської унії. – Львів: Свічадо, 1996. – 89 с.
37. Ранович А.Б. Первоисточники по истории раннего христианства. Античные критики христианства. – М.: Политиздат, 1990. – 479 с.
38. Религии Китая: Хрестоматия. – СПб.: Евразия, 2001. – 512 с.
39. Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии. – М.: Аспект-Пресс, 1996. – 776 с.
40. Речи Варга. Перевод с норвежского. – М., 2002 (або: www.burzum.org).
- 41.Русалка Дністрова (Фотокопія з видання 1837 р.). Вступна стаття О. І. Білецького. – К.: Дніпро, 1972. – 136 с.
42. Саген М. Хлопок одной ладони: золотая коллекция притч мастеров дзен-буддизма. – Ростов на Дону: Феникс; Краснодар: Неоглори, 2010. – 250 с.
43. Священные писания Востока. Краткий путеводитель. – К.: София, 2004. – 240 с.
44. Степанянц М.Т. Восточная философия: Вводный курс. Избранные тексты. – М.: Восточная литература, 2001. – 511 с.
45. Суфийская мудрость. – М.: Алетейя, 2002. – 384 с.

46. Тора (Пятикнижие Мойсеево). Иерусалим, 1992.
47. Торчинов Е.А. Религии мира: опыт запредельного: Психотехника и трансперсональные состояния. – СПб.: Центр «Петербургское Востоковедение», 1997. – 384 с.
48. Уния в документах: Сборник. – Минск: Лучи Софии, 1997. – 518 с.
49. Франко І. Я. Біблійне оповідання про Сотворення Сьвіта в сьвітлі науки. – Вінніпег, Ман., 1918. – 118 с.(або: Франко І. Поема про Сотворення світу. Передмова проф. В. В. Яременка. – К.: МАУП, 2003. – 120 с.; або вид.: Чернівці, 2001. – 112 с.).
50. Фрэзер Дж. Золотая ветвь. Исследование магии и религии. – М., Киев: Рефлбук: Ваклер, 1998. – 464 с.
51. Хадисы Пророка./Пер. и комм. В.Пороховой. М.: РИПОЛ классик, 2008. – 1112 с.
52. Хасидская мудрость. – М.: Алетейя, 1999. – 280 с.
53. Хрестоматия по исламу. – М.: Наука, «Восточная литература», 1994. – 238 с.
54. Элиаде М. Йога: бессмертие и свобода. – СПб.: Лань, 1999. – 448 с.
55. Элиаде М. Шаманизм: Архаическая техника экстаза. – К.: София, 2000. – 480 с.
56. Энгельс Ф. О первоначальном христианстве. – М.: Политиздат, 1990. – 47 с.

III. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ Й СКЛАДАННЯ ВСТУПНОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 09.00.11 – РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

1. Релігія як соціально-психологічний і культурний феномен
2. Релігієзнавство як світська дисципліна
3. Методологія та джерельна база релігієзнавства
4. Типологія релігій – основа їх класифікації
5. Географія релігій як галузь загального релігієзнавства
6. Функції і роль релігії в сучасному суспільстві
7. Етнологія релігій як наукова галузь: перспективи розвитку
8. Опозиційність локальних та глобальних культур
9. Язичництво як рідна етнічна релігія народів: минуле чи сучасне?
10. Духовно-культурний феномен ведійської релігії
11. Індуїзм та джайнізм як ентропійні відгалуження ведизму
12. Синтоїзм як етнічна релігія Японії: особливості світогляду й культу
13. Трансцендентність та іманентність – протилежні поняття Бога
14. Еллінізм як етнорелігія Греції (минуле і сучасне)
15. Римське язичництво та причини його занепаду
16. Митраїзм як конкурент християнства в III ст.
17. Праіндоєвропейські витоки слов'янської релігії
18. Космо-етичні концепції етнічних релігій та їх духовний зміст
19. Філософія єдності й боротьби протилежностей в етнорелігіях
20. Багатопроярвність Всесвіту як основа етнорелігійного світогляду
21. Триєдність світу (язичницький Триглав) та його гносеологічний зміст
22. Сакралізація астрономічних знань та відображення їх в обрядовості
23. Циклічність як основа просторово-часових детермінант язичництва
24. Ентропія природних релігій: монотеїстичні реформи
25. Зороастризм – перша спроба монотеїзму в Ірані
26. Буддизм як морально-етичне вчення і світова релігія
27. Конфуціанство як локальна релігія Китаю: основні ідеї та особливості
28. Конфуціанство як релігія порядку, держави і пристойності.
29. Юдаїзм як націоналістична релігія Ізраїлю: «богообраність» євреїв
30. Синхронність монотеїстичної реформації (VI ст. до н. е.)
31. Поняття загальної «калокагатії» у давніх греків
32. Орфічний культ і містерії давніх греків
33. Скіфський пантеон (за Геродотом)
34. Язичницький пантеїзм і культ природи
35. Язичницька віра слов'янських народів: культові центри та взаємодія
36. Язичницькі культові центри Русі та суспільний стан волхвів

37. Пантеон слов'янських Богів
38. Календарно-звичаєва обрядовість «Кола Сварожого»
39. Буддизм як «релігія спасіння»: вчення Будди Гаутами про «нірвану»
40. Буддизм: зверхність етики над космологією (Трипітака)
41. Особливості трьох аврамістичних релігій
42. Світові релігії та кодифікація їхнього «святого письма»
43. Глобальні тенденції формування світових релігій
44. Християнство: зверхність етики мучеництва над етикою героїзму (Біблія)
45. Релігійні та філософські джерела християнства.
46. Іслам: теорія подвійної істини й моралі (Коран)
47. Релігійна основа мусульманського права (тотожність релігійного і юридичного)
48. Християнізація народу Київської Русі: історичні, психологічні, моральні наслідки
49. Роль і місце Біблії в житті європейських народів та України
50. Декалог та Нагорна проповідь Ісуса Христа
51. Верифікація біблійного нацизму та екстремізму
52. Ортодоксальне християнство: основи віровчення і культу
53. Роль Вселенських соборів у виробленні доктрини християнської православної церкви.
54. Католицизм: особливості віровчення і культу.
55. Українське православ'я: історія становлення.
56. Православні церкви в Україні.
57. Протестантські церкви в Україні.
58. Нетрадиційні культури в Україні.
59. Соціальна доктрина сучасної Римо-католицької церкви.
60. Реформація християнства: протестантизм та його напрямки
61. Еволюція поглядів Г.Сковороди на Біблію («Потоп Зміїний»)
62. Переосмислення ролі християнства у працях Ф.Ніцше
63. Концепція «язичницького імперіалізму» Ю.Еволи
64. Концепція «вспакультури» Я.Стахнюка («Християнство і людство»)
65. Археофутуристичні погляди французьких філософів (Г.Фай і П.Віаль)
66. Одінізм і «Тулс-семінар» у Німеччині
67. Порівняльні аспекти критики християнства А.де Бенуа і В.Істархова.
68. Пошук альтернативних духовних систем («Руська трійця» та газета «Дажбог», Д.Донцов, В.Шухевич)
69. Відродження та модернізація етнічної релігії в Україні (В.Шаян)
70. Сучасна релігійна ситуація в Україні
71. Нетрадиційні релігії

72. Міжнародне законодавство про свободу світогляду та віросповідань
73. Закон про свободу совісті, релігії і переконань в Україні
74. Свобода совісті, релігії і переконань - фундаментальний чинник становлення сучасної української державності.
75. Проблеми реалізації принципів «свободи совісті» в Україні
76. Сучасна українська етнорелігія в європейському контексті
77. World Congress of Ethnic Religions – WCER
78. Міжконфесійні відносини світових та етнічних релігій
79. С. Фромм про гуманістичну та авторитарну тенденції релігії (за роботою В. Фромма "Психоаналіз і релігія").
80. Психологічні концепції релігії Джемса, З.Фрейда, Д.Юнга.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ З КУРСУ:

Оцінка *«відмінно»* ставиться, якщо претендент повно і правильно відповідає на питання, виявляє розуміння завдань релігієзнавства, демонструє своє особисте ставлення до них, виявляє виражену суб'єктивну позицію, вільно оперує знаннями з релігієзнавства і філософії релігії, демонструє уміння розглядати проблему в загальному контексті міждисциплінарного підходу, порівнювати і оцінювати різні наукові підходи, виділяти проблеми, виникаючі суперечності, перспективи. Виклад питання базується на сучасному знанні суті релігієзнавства, проблем її формування і розвитку, підкріплюється посиланнями на ключові роботи фахівців у цій галузі. Претендент виявляє знання історико-філософського та релігієзнавчого процесу, ключових понять; розуміє закономірності і принципи розвитку сучасного наукового знання. Вільно веде діалог з членами комісії, користується сучасною філософською, релігієзнавчою і науковою лексикою.

Оцінка *«добре»* ставиться, якщо претендент недостатньо глибоко і докладно представляє та оцінює різні підходи до даної проблеми. Для його відповіді характерна недостатня інтеграція міждисциплінарних знань, при поясненні сучасних проблем релігієзнавства і філософії релігії допускається деяка еkleктичність знань, неповнота аналізу і слабка аргументованість власної точки зору. Відповідь на питання білету базується на знанні сучасних концепцій, проте спостерігається деяка суперечність методолого-теоретичних позицій. Претендент проводить взаємозв'язки висловлюваного теоретичного матеріалу з галуззю свого наукового дослідження. Діалог із членами комісії під час відповіді на запитання носить науково-філософський характер, відповіді претендента обґрунтовані, мова грамотна, з використанням сучасної філософської і наукової лексики. У викладенні теоретичних положень є неістотні неточності і недоліки.

Оцінка *«задовільно»* ставиться, якщо претенденту важко розкривати окремі положення сучасного релігієзнавства і філософії релігії, відповідних теорій і концепцій. Положення, що висуваються, декларуються, але недостатньо аргументуються, не розкривається суть відмінностей концептуальних підходів. Відповідь на питання не має чіткого теоретичного обґрунтування, носить переважно описовий характер. У викладі матеріалу допускаються істотні помилки, відповідь носить репродуктивний характер і не відображає особистого ставлення претендента до висловлюваного знання, відповідь побудована не логічно, для чого постійно вимагаються уточнюючі запитання екзаменаторів. Претендент відчуває труднощі під час відповіді на запитання членів комісії, підміняючи наукове обґрунтування проблем міркуванням практично-побутового плану, характерні неточності у використанні філософської і наукової термінології.

Оцінка *«незадовільно»* ставиться, якщо претендент не володіє знанням сучасного релігієзнавства і філософії релігії, його думки є поверховими та слабо аргументованими. Відсутнє розуміння міждисциплінарних зв'язків. Відповідь на запитання не має теоретичного обґрунтування, розкривається не в повному обсязі, виклад є нелогічним. При відповіді претендент виявляє незнання та нерозуміння більшої частини матеріалу, передбаченого програмою кандидатського іспиту, допускає істотні помилки, претенденту важко в їх виправленні навіть у разі запитань-уточнень екзаменаторів. Наукове обґрунтування проблем підміняється міркуваннями життєвого плану, в мові переважає побутова лексика, спостерігаються значні неточності у використанні філософської і наукової термінології.